

بررسی سیره پیامبر اعظم (ص) در برنامه درسی تعلیمات اجتماعی دوره ابتدایی و راهنمایی تحصیلی بر اساس مهارت‌های زندگی، از منظر دبیران و تحلیل محتوای کتب فوق‌الذکر

دکتر مرضیه دهقانی*

دکتر سید داوود حسینی نسب**

دکتر علیرضا حسین پور***

چکیده

هدف این پژوهش بررسی میزان آموزش مهارت‌های زندگی از منظر سیره نبوی (ص) در کتاب‌های تعلیمات اجتماعی دوره ابتدایی و راهنمایی است. به همین منظور، ضمن تحلیل محتوای کتاب‌های یاد شده، از نظرات دبیران نیز استفاده شده است. جامعه مورد بررسی در این پژوهش، اولاً شامل کتاب‌های تعلیمات اجتماعی دوره ابتدایی و راهنمایی تحصیلی و ثانیاً کلیه دبیران دوره راهنمایی شهرستان ارومیه است که از جامعه اول، کلیه درس‌ها تحلیل گردید و از جامعه دوم، ۸۰ معلم به عنوان نمونه براساس فرمول کوکران انتخاب شدند. ابزار گردآوری داده‌ها برای بررسی نظرات دبیران، پرسش‌نامه محقق ساخته بود که بر اساس مقیاس لیکرت تنظیم شد و جهت بررسی مهارت‌های زندگی بر اساس سیره نبوی (ص)، مصادیق مهارت‌های زندگی شناسایی گردید. برای طبقه‌بندی داده‌ها از آمار توصیفی استفاده شد. فرضیه‌های پژوهش به وسیله آمار استنباطی و با بهره‌گیری از آزمون تحلیل واریانس یک سویه و آزمون تعقیبی شفه مورد آزمون قرار گرفت، سپس بر اساس سؤالات تحقیق بررسی‌های لازم نیز انجام گرفت که در مجموع نتایج زیر حاصل شد:

میزان مهارت‌های زندگی با توجه به سیره نبوی (ص) در کتب تعلیمات اجتماعی، مجموعاً در حد متوسط و متوسط به پایین ارزیابی شد. تعداد و درصد مقوله‌های مهارت‌های زندگی در کتاب پایه پنجم دوره ابتدایی بیشتر از پایه‌های سوم و چهارم و در دوره راهنمایی سال اول بیشتر از سال دوم و سوم تشخیص داده شد. اکثر دبیران با تناسب بین محتوای

تاریخ دریافت مقاله: ۸۹/۱۰/۹ تاریخ شروع بررسی: ۸۹/۱۱/۳ تاریخ پذیرش مقاله: ۹۰/۸/۱۶

* دکتری رشته برنامه‌ریزی درسی از دانشگاه فردوسی مشهد و مدرس دانشگاه ارومیه

dehghani_m33@yahoo.com

** استاد دانشگاه آزاد اسلامی تبریز

*** عضو هیات علمی دانشگاه ارومیه

کتاب تعلیمات اجتماعی و زمان اختصاص یافته به آن موافق نبودند. اکثر دبیران پایه های اول و دوم راهنمایی معتقدند که در کتاب دوره راهنمایی به آموزش مهارت‌های زندگی از منظر پیامبر اکرم (ص)، در حد متوسط پرداخته شده است، لیکن دبیران پایه سوم معتقدند که در کتاب اجتماعی سال سوم به این موضوع در حد متوسط به پایین پرداخته شده است. در مجموع، دبیران هر سه پایه راهنمایی اذعان داشتند که در این کتاب‌ها از روش و سیره پیامبر اکرم (ص) به صورت روشن و مشخص اسم برده نشده و به صراحت از آن سخن به میان نیامده است. مضافاً این‌که با توجه به سوال‌های باز پرسش‌نامه، اکثر دبیران استفاده از سبک و سیره پیامبر اکرم (ص) در کتاب درسی تعلیمات اجتماعی را پیشنهاد نموده اند.

کلید واژه‌ها: سیره نبوی (ص)، مهارت‌های زندگی، تحلیل محتوا، دیدگاه‌های دبیران، کتاب تعلیمات اجتماعی، دوره ابتدایی، دوره راهنمایی.

مقدمه

کاشتن نهال محبت پیامبر اعظم (ص) در قلب کودکان و نوجوانان و آموزش سیره نبوی به آنان، یکی از اهداف عالی‌ترتیب تعلیم و تربیت اسلامی است. از آنجا که آموزش و پرورش وظیفه آماده کردن نسل جدید را برای جامعه فردا بر عهده دارد، انتظار عمومی از آموزش و پرورش در مرحله اول این است که دانش آموزانی تربیت کند که در جامعه درست زندگی کنند. امروزه علی‌رغم ایجاد تغییرات عمیق فرهنگی و تغییر در شیوه‌های زندگی، بسیاری از افراد، در رویارویی با مسائل زندگی، فاقد توانایی‌های لازم و اساسی هستند و همین امر آنان را در مواجهه با مسائل و مشکلات روزمره و مقتضیات آن آسیب پذیر نموده است. انسان‌ها برای مقابله با تنش‌ها و فشارهای روانی^۱ که در موقعیت‌های مختلف زندگی بر آنها وارد می‌شود به راهکارهایی نیاز دارند که آنان را در این کشمکش‌ها یاری دهد. لذا با تاکید بر سیره پیامبر اکرم (ص)، می‌توان از هم اکنون فرصت‌هایی فراهم کرد تا کودکان و نوجوانان علاوه بر کسب توانایی‌های خواندن و نوشتن، حساب کردن و...، مهارت‌های زندگی را نیز فرا گیرند تا برای مواجهه با مشکل فوق در آینده توانا شوند. مهارت‌های زندگی، مهارت‌های شخصی و اجتماعی هستند که کودکان و نوجوانان باید آنها را یاد بگیرند تا بتوانند در مورد خود، انسان‌های دیگر و کل اجتماع به طور موثر و شایسته عمل نمایند. باید به دانش‌آموزان، آموزش داده شود که با ساختارهای عمومی چگونه برخورد کنند؛ و این کار را با کمک مجموعه مستحکمی از دانش نظری و الگوهای